

Sandholm Nor måtte vige i kampen mod hav og fjord

Sandholm Nor, Noret med Halling Sø, Bruns Nor

Vidtstrakt vådområde mellem Harboøre Tange i nord og det høje morænelandskab fra Bovbjerg til Hygum i sydøst. Gennem mere end 200 år er det flade land inddiget og udgroftet som led i kystboernes kamp mod stormfloder og oversvømmelser fra hav og fjord. I dag er Sandholm Nor (ca. 52 hektar) og Bruns Nor samt Halling Sø (ca. 10 hektar) drænet væk, mens vandfladen i Noret er reduceret ganske betydeligt. Se også lokaliteten Hygum Nor med Plet Enge. Kortene er fra 1800, 1882 og 1984.

Lemvig kommune.

Koordinater: Sandholm Nor (6274072, 450036), Noret (6272000, 448770), Halling Sø (6271835, 447724), Bruns Nor (6276510, 449905).

Videnskaberne Selskabs kort fra år 1800 giver et godt billede af det vanddragne landskab, som bønder og fiskere i Harboøre har kæmpet med – og ændret radikalt – gennem de seneste 200 år.

Den langstrakte fjordarm på kortet fra Ferring Sø i sydvest og op til Nissum Bredning i nordøst menes at være opstået ved havets gennembrud af klitterne tilbage i tiden før 1600-tallet. Går man tilstrækkelig langt tilbage, så var der ikke tale om en fjord, men et åbent sund eller sejled, der tillod sejlads mellem Vesterhavet og Limfjorden.

Sejleddet menes at være tilsandet

i 1100-tallet, men vedblev op til vore dage at være det svage punkt i bolværket mod stormfloder med oversvømmelser fra både hav og fjord. Indsøerne fra Ferring Sø over Vesperne, Noret og det i dag udtørrede Sandholm Nor kan ses som resterne af Ferring-Løbet, som det gamle sejled også kaldes.

Den første afvandingskanal

1825 var skæbneåret for den ubrudte kystlinje mellem Harboøre og Agger. Det år brød Vesterhavet gennem tangen og skabte en permanent åbning til havet på tværs af Aggertange. Det

skete 27.-28. november 1825.

Denne stormflodskatastrofe vakte enorm opmærksomhed landet over. Guldalderdigteren Adam Oehenschläger skrev digtet »Oversvømmelsen«, der blev fremsagt i Studenterforeningen i København til fordel for de skadelidte landsmændovre i Vestjylland. Man var måske nok så meget optaget af digtets dramatiske beretning om ligkisterne, der kom til syne i skrænterne efter havets angreb på Agger Kirkegård, som af selve nødhjælpsindsamlingen.

Efter den dramatiske 1825-stormflod, som oversvømmede store dele af Harboøre sogn, blev bønderne i Harboøre, Hygum, Engbjerg og Vandborg sogne udkommanderet på pligtarbejde. De skulle grave en afvandingskanal fra Nørre Vese til Hygum Nor. Det tog dem ikke længe. Arbejdet var færdigt allerede i 1826, og kanalen ligger der den dag i dag.

Ideen var, at kanalen skulle bortlede vandet, hvis havet atter brød gennem klitterne og ind i Ferring Sø for derfra at true med at skylle videre op gennem Vesperne og Noret og oversvømme Harboøre fra syd. Den kunstige kanal skulle aflaste vandsystemet ved at optage sin del af vandet, så det gamle sund – Ferringløbet – op gennem Vesperne, Noret og Sandholm Nor kunne klare at aflede resten til Nissum Bredning, uden at Harboøre by blev sat under vand.

Nogen garanti mod uvejrets rasen var denne kanal dog ikke. Da oversvømmelserne i 1839 kom bagfra, det vil sige inde fra Limfjorden, gik det atter galt.

De første par dage af januar havde en vestenstorm presset store vandmasser ind i Limfjorden gennem Aggerkanalen og et nydannet gennembrud af tangen. Natten til 8. januar drejede vinden i sydvest og tiltog i styrke, og vandmængder i hidtil ukendt målestok – nu gennem flere nye gennembrud af tangen – blev presset ind i fjorden, hvor vandstanden næste morgen steg til »en Højde, som ej i Mands Minde kan erindres og lod befrygte stor Ødelæggelse«.

Stort set hele Harboøre blev sat

Vindmøllen ved Bruns Nor pumpede stadig i 1956, selvom noret var nivelleret ud og fyldt op med jord som led i statens bygning af dæmningen op over Harboøre Tange. Foto: Lokalarkivet for Thyborøn-Harboøre.

Så sent som i 1959 var det åbne landskab syd for Harboøre stadig kvægland med masser af græssende køer på de åbne vidder, der også var begyndt at tiltrække turister. Foto: Lokalarkivet for Thyborøn-Harboøre.

under vand, og fra gården Vester Stausholm lige nord for byen berettes, »at vandet stod op midtvægs, så man måtte have får og kalve op på staldloftet. Stuehuset lå lidt højere, og hestene blev derfor sat ind i forstuen der, mens manden,

Ove Gay, med kone og børn opholdt sig på loftet. Om morgenen, da de kom ned, flød det med stumper af gulvbrædder, som hestene havde skrabet løse, og op på dagen kom en båd til og sejlede folkene til Store Stausholm.«

Fra 1100-tallets gamle Engbjerg Kirke har man en formidabel udsigt over Vesperne og Noret i den sydvestlige del af det store vådområde syd for Harboøre. Vandfladen forrest i billedet er Nørrevæse, mens det stærkt indskrænkede Noret ses længe ude.

Staten giver tilskud

Bønderne indrettede sig hver især på de barske forhold.

Med beskedne digeanlæg, ofte blot en jordvold af en meters højde, forsøgte hver mand at beskytte marker og bygninger, men i december 1873 gik det atter galt. Ved denne alvorlige hændelse »oversvømmedes Harboøre endog i den højde, at vandet trængte sig ind i flere huse, hvorfor flere lodsejere anså det for det eneste hjælpemiddel for Harboøre mod stormflod at opføre et dige eller dæmning fra klitterne nord for Langerhuse forbi Sivi til Lars Hyllds hus«.

Som den første formand for Nordre Digelag indledte gårdejer Lars Sand Kirkgaard lagets protokol med ovenstående beretning. Og han fortsatte i karakteristisk vestjysk sprogbrug: »men tanken om et sådan dige kunne ikke alene opføre den«.

Bønderne måtte altså gå sammen for at løse opgaven, og med økonomisk hjælp fra den netop nedsatte Kystkommissionen af 23. februar 1874 opførtes i løbet af sommeren 1874 det vest-østgående Bruns Nor-

Den gamle Sandholm Gård, der kunne føres tilbage til slutningen af 1700-tallet, ligger i dag som en udbrændt ruïn ved siden af en stor svinefabrik uden beboelse.

dige nord om Langerhuse med et statstilskud på 5000 rigsdaler.

Det var rigtig heldigt, for sidst i oktober samme år væltede endnu en stormflod ind over egnen, der atter måtte se store områder sat under vand.

Hvis man ville have styr på oversvømmelserne i fremtiden, var det uundgåeligt med endnu et dige. Det kunne bønderne i Harboøre sagtens indse. De mente også, at det skulle forløbe fra Lars Hylde's hus oppe ved Limfjorden og ned forbi Sandholm til Normark og ud over Dungrav, som forbandt Nørrevese og Noret, den store indsø nedenfor Egebjerg Kirke. Kun da ville man være skærmet mod både hav og fjord.

Allerede i juni måned 1874 havde Harboøre-beboerne ansøgt om at få nedsat en landvæsenkommission til at afklare visse spørgsmål ved opførelsen af netop dette dige »til at afværge den hyppige indtrængen af saltvand fra Ferring Sø og Limfjorden, når disse fyldtes med højvande fra havet«. Der var klart brug for et værn mod saltvandsoversvømmelser fra Ferring Sø, da det åbenbart stadig forekom, at havet brød ind over den smalle klitrække.

Men nu begyndte stridighederne.

Strid om havdige eller fjorddige

Bønderne i Hygum gik også ind for digeplanen, men var ikke tilfredse med selve placeringen. De var utrygge ved den sydligste del af diget, der skulle føres gennem Dungrav.

Hvis havet brød ind ved Ferring Sø, og vandpassagen gennem Dungrav til Noret og videre op til Sandholm Nor og ud i fjorden var spærret, ville

vandet jo blive ledt ud over deres Plet Enge syd og øst for Noret og videre til Hygum Nor. Det ville betyde risiko for store skader på Hygum-bøndernes afgrøder.

Derimod ville de gerne være med i foretagendet, hvis man ville lade kystdiget fortsætte fra Lars Hylde's hus i Hårum langs Limfjorden til Stenodde i Hygum. Det ville nemlig give beskyttelse for Plet Enge mod højvande fra Limfjorden.

Nu var det Harboøre-bøndernes tur til at sætte hælene i.

Støttet af digesagkyndigheden i skikkelse af civilingeniør Fibiger, der havde udarbejdet planen for diget, advarede de mod at lukke fjordkysten med et dige, som jo ville spærre vandmasserne inde, hvis det kom til et havgennembrud til Ferring Sø i syd. Selvom et sådan fjorddige blev forsynet med sluser, ville det ikke være nok, med mindre sluserne blev bygget med enorme dimensioner.

Det blev Hygum-bønderne, der gav sig, dog kun på den betingelse, at Harboøre-bønderne ikke modsatte sig diger, der skulle beskytte ejendommene i Hygum.

Endvidere blev det aftalt, at beboerne i Vejlbj skulde danne deres eget digelav og selv sørge for beskyttelse mod oversvømmelser, især fra Ferring Sø. Efter nogen diskussion af den

mest hensigtsmæssige udformning af digerne blev dette også afklaret, og man enedes om at lade to sluser opføre, en ved Bruns Nor og en ved Sandholm Nor (se kortet fra 1882).

Noret må ikke udtørres

Nytårsaften 1874 afsagde landvæsenkommissionen sin kendelse, og den fulgte i grove træk civilingeniør Fibigers og Harboøre-bøndernes plan.

Diget byggedes i løbet af foråret 1875, og allerede i april valgte man et tremandsudvalg, der fastsatte en række bestemmelser for det nye dige. Det blev besluttet, at Noret aldrig ville kunne sælges af digelaget, og at fiskeriet skulde være frit, så længe der var åbent vand i Noret, og opvæksten af tagrør og opgrøde ikke blev beskadiget. Den bestemmelse skulde årtier senere få stor betydning.

Det blev også bestemt, at Noret ikke måtte udtørres ved »kunstige midler«. Fiskeriet, jagten, rørskæret og høsten af siv var for værdifuld. Her har vi sandsynligvis forklaringen på, hvorfor det store, lavvandede nor stadig er nogenlunde intakt, hvorimod Sandholm Nor forlængst er afvandet og kultiveret. Sandholm Nor var ikke beskyttet af en tilsvarende klausul.

Helt undgik Noret dog ikke at mærke de nye tider.

Pumpestationen, der trækker drænvandet ud fra Sandholm Nor, står oppe i det nordøstre hjørne, lige bag Thyborøn Kommunes Genbrugsstation. Det grønne vand i pumpekanalen viser, hvor overgødsket egnen er. Foto: 12. sept. 2005.

Man kan overhovedet ikke genfinde Sandholm Nor i terrænet i dag, til trods for at det stadig eksisterede for 50 år siden. Noret er slettet af landkortet og vel efterhånden også af lokalbefolkningens bevidsthed. Her er blot nogle sandede marker, der lugter af gylle, og som opdeles af læhegn. I de åbne grøfter står der stadig tætte klynger af tagrør som en rest af naturen fra norets dage. Foto: 12. sept. 2005.

I 1889 blev det vedtaget, at digelagets bestyrelse »på det strengeste skulle ved loven forfølge de lodsejere, som for fremtiden går uden for skellet og tager rør, siv eller andet«. Heraf kan man udlede, at i de 14 år, diget havde fungeret, var der sket en udtørring af Noret, så tørre arealer var opstået uden for skellene mellem bøndernes jorder, der oprindeligt strakte sig 30 alen (18,8 meter) fra tørt land og ud i vandet.

Afgrøderne på de nye tørre arealer, der tilhørte digelaget, må åbenbart have haft en betydelig værdi. I 1892 noteres for første gang salg af græs og rør fra Noret, og i 1897 drøftes det, »om de, som købte græs og rør i Noret, måtte have ret til at bruge disse stykker som græsning om efteråret«. Man vedtog, at det så skulle med i auktionsbetingelserne fremover.

Sandsynligheden taler for, at det også var i denne periode frem mod århundredeskiftet, at den lille Halting Sø på ca. 10 hektar mellem Noret og Sønder Vrist-Vejlby blev tørlagt og kultiveret – og forsvandt. I dag er det

ikke muligt at genfinde søen i landskabet.

Også Noret er svundet ganske meget ind. En sammenligning af kortbladene synes at vise, at Norets vandflade i dag blot er en femtedel af, hvad den var for 130 år siden.

I 1898 forsøgte gårdejer Gregers Kirk at købe alle digelagets ejendomme med fiskeret for 50.000 kr. (3,1 mio. kr. i 2009-værdi). Forslaget blev sat til afstemning, og resultatet blev, at 47 lodsejere var parat til at sælge, 12 ville ikke, mens »en del ville ikke nogen af delene«. Men det kom aldrig til nogen handel. Formodentlig har amtet nægtet tilladelse, da det jo ville stride mod bestemmelserne fra 1875.

Limfjordsudvalget kritiserer

I 1901 var digelagets gæld betalt. Fremover kunne der udbetales et lille overskud til alle interessenter, og i de bedste år, som f.eks. 1922, løb det samlede beløb op i 4899 kr. (135.100 kr. i 2009-værdi). Nogen

overskudsforretning fik digelaget dog ikke lov at udvikle sig til.

Fjord og hav var der styr på med de to diger, men overflødig regnvand i mængder kunne også true afgrøderne. Ganske vist havde man de to sluser, men det var ikke altid, at de battede tilstrækkeligt. Man vedtog derfor i 1913 at bygge en vindmotor ved Dungrav, så der kunne lænses vand ud af Noret, når det skønnedes nødvendigt.

I 1926 blev der indkøbt en ny snegl til Dungrav-pumpen, og i 1928 ville man istandsætte møllen og nu også begynde at pumpe med vindmotor ved Sandholm-slusen.

Bestyrelsen besluttede dog at indhente sagkyndig bistand forinden og henvendte sig til Hedeselskabet. En ingeniør kom ud og beså forholdene, og han mente, at de påtænkte planer ville være utilstrækkelige og spild af penge. Han tilbød derefter at udarbejde et overslag over, »hvad det ville koste at blive nogenlunde herre over vandet«.

På en generalforsamling tog lods-

ejerne stilling til dette overslag, og man vedtog at føre det ud i livet »med stor stemmeflerhed«.

Planen blev gennemført i årene 1928-30.

Ved udløbene fra Noret (Dungrav), Sandholm Nor og Bruns Nor blev der bygget pumpestationer, der hver bestod af en 14 meter høj vindrose på et 15 meter højt stativ og en 5,2 meter lang vandsnegl med en diameter på 1,2 meter. Den maksimale løftehøjde var 2,2 meter, og kapaciteten for de tre anlæg svarede til en afstrømning på 66 liter i sekundet pr. kvadratkilometer opland. I alt kalkulerede man med at skulle bortskaffe nedbør og drænvand fra 1620 hektar opland.

Sneglene kunne kobles fra vindmotorerne, så de kunne drives af hjælpemotorer ved vindstille, men sådanne blev dog ikke umiddelbart anskaffet.

Ved alle tre nor blev der også gennemført omfattende gravearbejder for at uddybe kanalerne frem til pumpestationerne.

Hele projektet kom til at koste 62.000 kr. (2,2 mio. kr. i 2009-værdi), hvoraf de 17.000 kr. gik til pumpestationerne, mens de 45.000 kr. var betaling for kanalarbejderne. Alle pengene måtte bønderne ud at låne.

Nogen overvældende succes blev arbejdet ikke, bl.a. fordi kanaler og afvandingsgrøfter ikke var effektive nok. Digelaget fik både læst og påskrevet, da Limfjordsudvalget var på besigtigelse i august 1932.

Flere steder var digerene blevet beskadiget, især ved overkørsler, og på lange strækninger var de for lave – 24 til 33 centimeter manglede, konstaterede udvalget. Da de var opført af sand, betragtede man de nævnte mangler og beskadigelser som risikable og som udgangspunkt for farlige digebrud. Limfjordsudvalget måtte tilråde, at digerene blev istandsat og forhøjet for en udgift på 13.000 kr. (461.800 kr. i 2009-værdi).

I 1935 anskaffede man en dieselmotor til Dungrav-pumpestationen, så der kunne lænses vand ud døgnet rundt.

I 1943 besluttede man under ledelse af Hedeselskabet at udvide kanalsyste-

Halling Sø i sydvesthjørnet over mod Vrist er fuldstændig drænet væk og kultiveret som landbrugsjord. Kun selve navnet står tilbage på nutidens kort som et minde om den lille sø. Foto: 12. sept. 2005.

merne, så samtlige tre pumpeanlæg blev koblet sammen.

Noret, Bruns Nor og Sandholm Nor i dag

Norets frie vandflade blev indskrænket noget allerede i slutningen af 1800-tallet, men først ganske dramatisk efter effektiviseringen af pumpningen i 1928-30.

I dag ligger der blot en rest vandspejl tilbage på en femtedel af den oprindelige udstrækning, men den gamle 1875-bestemmelse om aldrig at sælge Noret har sandsynligvis forhindret en total udtørring og kultivering.

Halling Sø i sydvest hjørnet over mod Vrist er fuldstændig drænet væk og kultiveret som landbrugsjord. Kun selve navnet er tilbage på nutidens kort som et minde om den lille sø.

Bruns Nor udslettedes fuldstændigt i midten af 1950'erne, da en ny landevej og jernbane førtes gennem noret og op over den nyanlagte dæmning, der afsnørede Harboøre og Thyborøn fjorde som konsekvens af Thyborøn-loven (læs nærmere under lokaliteten *Harboøre Tange*).

Dæmningen stod klar i 1955, hvor-

efter jernbanelinjen Lemvig-Thyborøn blev flyttet over på dæmningen sammen med den nye landevej. Det første tog kørte op over dæmningen 23. aug. 1955. Jernbaneforbindelsen til statshavnen i Thyborøn var åbnet helt tilbage i 1899, men med et vestligt forløb op langs klitterne mod Vesterhavet. Udløbet fra Bruns Nor til Nissum Bredning, hvor vindmøllen havde stået og pumpet siden 1930'erne, ligger i dag lige øst for landevejens start på dæmningen.

Efter 1945 var man også gået over til elektrisk drift af pumperne, sidst ved Sandholm Nor i 1962. I referatet fra generalforsamlingen det år hedder det: »Herefter kan man være sikker på altid at kunne holde vandet ude, hvilket det kneb med, så længe man var afhængige af vindmotorerne«. Så først nu blev det udtørrede Sandholm Nor kultiveret og inddraget i den almindelig omdrift.

I dag er Sandholm Nor omdannet til moderne landbrugsland, omend ikke i bedste kvalitet. Høje levende løvhegn, især med piletræer og indslag af rynket rose, opdeler de sandede marker, hvorfra der står en stank af svinegylle det meste af året.

Her ligger en større svinefabrik op ad den gamle Sandholm Gård, der fandtes allerede i år 1800. Kun stuehuset stod tilbage i 2005, men i 2009 var huset udbrændt og forladt, mens gårdspladsen flød med ødelagte møbler og andre efterladte ejendele.

KILDER

Betænkning angående Dige- og Afvandingsforholdene ved Limfjorden. Afgivet den 25. januar 1934. Ministeriet for Offentlige Arbejder.

Fabech, Charlotte & Jytte Ringtved: Vikingetidens Vestlimfjord – en fjern afkrog eller et vigtigt farled? Limfjordsprojektet. Rapport nr. 6, 1993, s. 63-84.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 12. september 2005 og 27. september 2009 (fotos).

Langer, Anders V.: Digelag på Harboøre. Hardsyssels Årbog, 2. række, bind 9. Historisk Samfund for Ringkøbing Amt 1975.

Plum, Ole-Chr. Munk: Lemvigbanen 1879-1899-1999. Dansk Jernbane-Klub 1999.

www.lemvigmuseum.dk/lokaliteter.htm

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Veserne, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 129 fuglearter, som er registreret fra **Veserne**, pr. 5. april 2010. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Rødstrubet Lom	(1/1)	Bjergand	(41/631)	Krumnæbbet Ryle	(1/5)	Bjerglærke	(1/9)
Lille Lappedykker	(37/216)	Havlit	(1/1)	Almindelig Ryle	(9/584)	Landsvale	(1/10)
Toppet Lappedykker	(94/1553)	Hvinand	(46/993)	Brushane	(57/5288)	Bysvale	(1/2)
Gråstrubet Lappedykker	(31/49)	Lille Skallesluger	(3/3)	Dobbeltbekkasin	(28/383)	Markpiber	(1/1)
Nordisk Lappedykker	(2/3)	Stor Skallesluger	(7/70)	Skovsneppe	(1/1)	Engpiber	(5/132)
Sorthalset Lappedykker	(165/2070)	Amerikansk Skarveand	(3/3)	Stor Kobbersnepe	(2/2)	Rødstrubet Piber	(1/1)
Skarv	(6/191)	Rød Glente	(2/2)	Lille Kobbersnepe	(1/1)	Skærpiber	(3/27)
Rørdrum	(3/4)	Rørhøg	(25/34)	Småspove	(8/83)	Gul Vipstjert	(10/59)
Sølvhejre	(2/2)	Blå Kærhøg	(9/11)	Storspove	(9/87)	Hvid Vipstjert	(9/25)
Fiskehejre	(21/215)	Hedehøg	(2/2)	Sortklire	(13/20)	Bynkefugl	(3/4)
Hvid Stork	(1/4)	Duehøg	(3/3)	Rødben	(23/126)	Stenpikker	(7/95)
Knopsvane	(47/651)	Spurvehøg	(3/3)	Hvidklire	(52/184)	Ringdrossel	(1/1)
Sortsvane	(3/5)	Musvåge	(25/51)	Svaleklire	(29/130)	Sjagger	(1/95)
Pibesvane	(10/995)	Fjeldvåge	(18/19)	Tinksmed	(16/49)	Vindrossel	(1/175)
Sangsvane	(18/492)	Fiskeørn	(4/4)	Mudderklire	(50/304)	Sivsanger	(2/16)
Sædgås	(1/1)	Tårnfalk	(6/10)	Odinshane	(3/3)	Kærsanger	(4/7)
Kortnæbbet Gås	(14/8618)	Dværgfalk	(1/1)	Dværgmåge	(22/104)	Rørsanger	(6/285)
Blisgås	(2/3)	Vagtel	(1/2)	Hættemåge	(11/3201)	Gulbug	(3/3)
Grågås	(8/82)	Vandrikse	(5/10)	Stormmåge	(8/5084)	Gærdesanger	(1/2)
Snegås	(1/2)	Grønbenet Rørhøne	(8/13)	Sildemåge	(1/2)	Tornsanger	(2/7)
Canadagås	(10/66)	Blishøne	(61/6182)	Sølvmåge	(9/1306)	Skægmejse	(13/67)
Bramgås	(2/7)	Trane	(3/5)	Gråmåge	(1/1)	Stor Tornskade	(1/1)
Gravand	(42/645)	Strandskade	(11/25)	Svartbag	(2/7)	Allike	(1/11)
Pibeand	(35/2798)	Klyde	(13/126)	Splitterne	(2/4)	Sortkrage	(1/1)
Knarand	(6/10)	Lille Præstekrave	(10/21)	Havterne	(2/4)	Stær	(8/32283)
Krikand	(20/1524)	Stor Præstekrave	(19/131)	Sortterne	(3/7)	Stillits	(2/44)
Gråand	(20/748)	Hjejle	(14/14617)	Turteldue	(2/4)	Tornirisk	(5/310)
Spidsand	(18/453)	Vibe	(34/4506)	Gøg	(7/14)	Bjergirisk	(1/60)
Atlingand	(4/10)	Islandsk Ryle	(3/20)	Mosehornugle	(2/2)	Lapværling	(1/5)
Skeand	(38/124)	Dværgryle	(4/16)	Isfugl	(2/2)	Gulspurv	(3/34)
Taffeland	(117/21589)	Temmincksryle	(6/41)	Biæder	(2/2)	Rørspurv	(7/112)
Troldand	(98/8141)	Stribet Ryle	(4/4)	Hedelærke	(1/1)	Bomlærke	(8/1196)

TBU 16/6: Vejlbj Strand

Botaniske oplysninger om vådområderne Mellemvese, Noret og Nørrevese samt klitområdet ved Engbjerg foreligger ikke og er derfor meget ønskelige.

TBU 16/6-1: Søndervese

På området er der fundet vand-skræppe, vandpileurt, duskfrelø, almindelig mjødurt, musevikke, glat dueurt, vandnavle, sideskærm, sumpforglemmevej, sværtevæld, vandmynte, art af skjaller, håret star, almindelig rapgræs, krybhvene, tagrør og blåtop (Gravesen, 1980).

Vegetationstyper: kær.

TBU 16/6-2: Vejlbj Strand

Klitterne ud for Vejlbj indeholder en klitserie fra hvid til grå klit, hvor der er udviklet en typisk klitvegetation. Lokaliteten har tidligere været angivet som voksested for dværgperikon og bakketidsel. På forstranden forekommer strandarve, sodaurt og strandsennep. I grønsværsklitten mellem klitrækkerne er almindelig engelsød og almindelig pimpinelle stedvis dominerende, ligesom der er en relativt stor bestand af klitrose (Böcher & Sandermann Olsen, 1960).

Vegetationstyper: klit: hvid klit, grå klit, grønsværsklit.

TBU 16/6-3: Vrist Strand

Fra området ved Vrist Strand er der fundet følgende arter: krybende pil, hedelyng, klok-

kelyng, engelskgræs, almindelig kællingetand, almindelig pimpinelle, smalbladet timian, art af øjentrøst, art af skjaller, blåhat, smalbladet høgeurt, håret høgeurt, høstborst, børstesiv, knopsiv, sandstar, fåresvingel, engrapgræs, vellugtende gulaks, tandbælg og katteskæg (Gravesen, 1980).

Vegetationstyper: klithede.

TBU 16/6-4: Strande Enge

Mindre vandløb, nord for Strande Enge, der er beskrevet af Moeslund (Ringkjøbing Amtskommune, 1991). Vandløbsbunden er ensartet, blød med en tørvet bund, der er dækket af slam. Der er en ringe fysisk variation i vandløbet, som til dels opvejes af en veludviklet vegetation.

Vegetationstyper: vandløb.

Højere planter: 1990. Vandplanter: lancetbladet ærenpris, kranstusindblad og vandakshybriden Potamogeton x sterilis (P.natans x P.lucens).

Lokalitetskoder: Strande Enge: vandløb++ V II s

Søndervese: + V IV s

Vejlbj Strand: + K IV s

Vrist Strand: + K II s

Botanisk vurdering: Strande Enge (vandløb):

2. Sjældnere planter: kranstusindblad og Potamogeton x sterilis.

Kilder: se Emsholm 1992.